

Dr hab. med. prof. nadzw. Krystyna Księżpolska-Orłowska
Klinika Rehabilitacji Reumatologicznej
Instytut Reumatologii
Warszawa
ul. Spartańska 1

OCENA

Rozprawy doktorskiej magister Anny Marciniak

pt.: „Porównanie skuteczności oddziaływania wybranych metod terapeutycznych w rehabilitacji pacjentów z bólem w odcinku lędźwiowo – krzyżowym kręgosłupa w warunkach pobytu sanatoryjnego”.

Przedstawiona do recenzji rozprawa obejmuje 135 stron wydruku komputerowego, 19 tabel, 48 rycin oraz 270 pozycji nowoczesnego piśmiennictwa. Praca ma układ typowy dla tego typu rozpraw, składa się ze: streszczeń w j. polskim i w j. angielskim, wstępu, celu pracy i hipotez badawczych, materiału i metod, analizy wyników badań, dyskusji i wniosków.

Bóle kręgosłupa w odcinku lędźwiowo – krzyżowym, okresowo występują u większości osób dorosłych i stanowią duży problem dla lekarza, dla pacjenta jak również społeczny. Dla lekarza dlatego, że trudno ustalić ich bezpośrednie przyczyny tym samym dobrać leczenie w postaci farmakoterapii i rehabilitacji, dla pacjenta dlatego, że nie ma skutecznego leczenia i bóle często nawracają, dla społeczeństwa – gdyż wiąże się to z kosztami związanymi z leczeniem, zwolnieniem z pracy, a niekiedy nawet z rentą inwalidzką. Dlatego poszukuje się skutecznych metod leczenia, w tym różnych metod stosowanych w fizjoterapii.

W literaturze spotykamy prace, w których opisywanych jest wiele metod terapeutycznych stosowanych w przypadku bólów dolnego odcinka kręgosłupa. Doktorantka wybrała do swojej pracy trzy metody terapeutyczne, w tym dwie, których skuteczność nie jest dotychczas dobrze poznana.

We **wstępie (43 strony)** autorka w sposób klarowny i kompetentny opisała budowę anatomiczną kręgosłupa i jego biomechanikę. Następnie opisała dolegliwości bólowe w odcinku lędźwiowo – krzyżowym kręgosłupa, ich epidemiologię, przyczyny, czynniki predysponujące oraz patomechanizm powstania bólu. Doktorantka przedstawiła najistotniejsze zagadnienia związane z postępowaniem leczniczym w dolegliwościach bólowych kręgosłupa omawiając działanie poszczególnych zabiegów fizykoterapii, kinezyterapii leczenia operacyjnego i działań profilaktycznych. Szczegółowo opisała metody terapeutyczne użyte w przedstawionej pracy: proprioceptywne nerwowo-mięśniowe torowanie i stoły rehabilitacyjno – rekondycyjne Slender Life.

Rozdział 2 i 3 to cel pracy, pytania i hipotezy badawcze. Cel główny pracy został sformułowany prawidłowo i zakładał porównanie skuteczności trzech kompleksowych metod fizjoterapeutycznych w rehabilitacji pacjentów z bólem dolnego odcinka kręgosłupa w warunkach sanatoryjnych. Autorka zadała 4 pytania oraz postawiła 5 hipotez:

1. Główna - postępowanie fizjoterapeutyczne osób z dolegliwościami bólowymi w odcinku lędźwiowym kręgosłupa wpłynie: na zmniejszenie odczuć bólowych, poprawę równowagi ciała i parametrów funkcjonalnych kręgosłupa oraz jakość życia
2. Terapia metodą PNF wraz ze standardową kompleksową fizjoterapią i balneoterapią wpłynie na zwiększenie parametrów spondylometrycznych i stabilometrycznych,
3. Zastosowanie gimnastyki na stołach rehabilitacyjno – rekondycyjnych (GSRR) wraz z standardową kompleksową fizykoterapią i balneoterapią nie przyniesie znaczących efektów przeciwbólowych oraz zmiany parametrów funkcjonalnych kręgosłupa i równowagi ciała,
4. Standardowe kompleksowe postępowanie fizjoterapeutyczne (SKPT) przyniesie śladowe zwiększenie parametrów funkcjonalnych kręgosłupa i równowagi ciała w porównaniu do leczenia metodą PNF wraz z standardową fizykoterapią i balneoterapią
5. Wskaźnik ODI określany w oparciu kwestionariusz Oswestry i kwestionariusz oceny jakości życia SF-36 ma niższą wartość po usprawnianiu w warunkach sanatoryjnych, co wskazuje na poprawę jakości życia pacjentów.

Rozdział 4 (20 stron) (Materiał i metody) Materiał badań obejmuje 199 osób przebywających na leczeniu sanatoryjnym z powodu dolegliwości bólowych dolnego odcinka kręgosłupa, które trwały minimum 1 rok. Po uwzględnieniu wskazań i przeciwwskazań pacjenci byli przydzielani do 3 grup badawczych: 1 gr. metoda PNF – 62 pacjentów, 2 gr.

gimnastyka na stołach rehabilitacyjno – rekondycyjnych – 69 pacjentów, 3 gr. to standardowa gimnastyka - 68 pacjentów. Ponadto, u wszystkich badanych stosowano fizykoterapię i balneoterapię. Fizjoterapia prowadzona była przez 21 dni pobytu w sanatorium. Ocena pacjentów dokonywana była dwukrotnie, przed rozpoczęciem i po zakończeniu leczenia. Przeprowadzono badanie podmiotowe, przedmiotowe. Do oceny skuteczności leczenia Doktorantka użyła następujących narzędzi: ból (skala VAS), kwestionariusz Oswestry, SF-36. Wykonała również pomiary parametrów funkcjonalnych kręgosłupa (ocena krzywizn i zakresu odcinkowej ruchomości) za pomocą elektrogoniometrycznego systemu tensometrycznego oraz wykonała badanie stabilności ciała na platformie stabilograficznej. Na uwagę zasługuje bardzo szczegółowe przedstawienie opisowe i na rycinach metod fizjoterapeutycznych stosowanych u ocenianych chorych: fizykoterapii, gimnastyki w wodzie, kinezyterapii metodą PNF, kinezyterapii na stołach rehabilitacyjno – rekondycyjnych, oraz gimnastyki zbiorowej.

Do statystycznego opracowania wyników badań użyto nowoczesnych powszechnie używanych metod.

Rozdział 5 (27 stron) Wyniki badań przedstawione zostały na dobrze skonstruowanych rycinach i tabelach. Doktorantka dokonała analizy oceny dolegliwości bólowych w skali VAS, analizy cech spondylometrycznych, analizy pomiarów obszaru oscylacji rzutu OSC, analizy wskaźnika ODI kwestionariusza Oswestry oraz analizy kwestionariusza SF 36 dla badanych grup .

Rozdział 6 (18 stron) Dyskusja. Bóle w odcinku lędźwiowo – krzyżowym stanowią duży problem i są wyzwaniem dla współczesnej medycyny z uwagi na ich częstość występowania i skutki w postaci dysfunkcji. Liczni badacze udowodnili, że kinezyterapia połączona z edukacją pacjenta przynoszą najlepsze wyniki w redukcji bólu, poprawie zakresu ruchów kręgosłupa oraz jakości życia.

Autorka w oparciu o dane z aktualnego i dobrze dobranego piśmiennictwa krajowego i zagranicznego przedyskutowała wyniki badań własnych.

Na uwagę zasługuje fakt, że brak jest opublikowanych piśmiennictwie krajowym i zagranicznym wyników wpływu kompleksowej terapii z użyciem metody PNF czy ćwiczeń na stole rehabilitacyjno – rekondycyjnym na redukcję bólu i poprawę stanu funkcjonalnego chorych z zespołem bólowym dolnego odcinka kręgosłupa, dlatego badania przeprowadzone przez doktorantkę mają charakter oryginalny i nowatorski.

Rozdział 7 Wnioski. Doktorantka sformułowała pięć wniosków.

1. Zastosowane kompleksowe leczenie w warunkach uzdrowiskowych u wszystkich badanych osób wpłynęło znacząco na zmniejszenie intensywności doznań bólowych odcinka lędźwiowo – krzyżowego kręgosłupa,
2. Efekt analgetyczny spowodował zniesienie ochronnego stanu napięcia tkanek wpływając na zwiększenie parametrów spondylometrycznych, w widoczny i istotny sposób w grupie, w której wiodącą metodą usprawniania była koncepcja PNF wraz z standardową fizykoterapią i balneoterapią,
3. Terapia na stołach rehabilitacyjno – rekondycyjnych wraz ze standardową fizykoterapią i balneoterapią okazała się mieć znaczący wpływ na zwiększenie parametrów kątowych jedynie w odcinku piersiowym podczas ruchu prostowania,
4. Zastosowane kompleksowe leczenie uzdrowiskowe nie miało istotnego wpływu na zmianę parametrów równowagi ciała,
5. W wyniku przeprowadzonego leczenia uzdrowiskowego istotnej poprawie uległa globalna jakość życia badanych (rozumiana jako suma poszczególnych obszarów – sfer), mierzona za pomocą skali Oswestry (ODI). Co więcej, było ono znamienne w odniesieniu do każdej z dziewięciu sfer.

Uważam, że cel badań został w pełni zrealizowany pod względem poznawczym i praktycznym.

Rozdział 8 Bibliografia Obejmuje 270 pozycji piśmiennictwa w znacznej większości anglojęzycznego (63%) i opublikowanych po 2000 roku.

Rozdział 9 Aneks

Ponadto praca zawiera wykaz stosowanych oznaczeń i pojęć.

Korzystając z przywileju i obowiązku recenzenta chciałbym podać kilka uwag dotyczących tej pracy, które należy uwzględnić w publikacji. Uwagi te mają jedynie znaczenie edytorskie i nie umniejszają wartości merytorycznej pracy.

1. W jaki sposób odbywała się rekrutacja do poszczególnych grup badawczych,
2. Doprecyzować jaka była liczba i rodzaj zabiegów fizykoterapii i balneoterapii wykonywany u poszczególnych chorych.

Reasumując uważam, że badania Pani magister Anny Marciniak przedstawione w rozprawie pt.: „Porównanie skuteczności oddziaływania wybranych metod terapeutycznych w rehabilitacji pacjentów z bólem w odcinku lędźwiowo – krzyżowym kręgosłupa w warunkach pobytu sanatoryjnego” zawiera oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Doktorantka w sposób kompetentny rozwiązała postawione problemy badawcze, właściwie akcentując ich cele poznawcze i aplikacyjne.

Na szczególne podkreślenie zasługuje poprawność i pogłębiona analiza uzyskanych wyników badań oraz adekwatne do celu badań sformułowanie wniosków. Doktorantka posługiwała się właściwie dobranym oraz aktualnym piśmiennictwem krajowym i zagranicznym.

Powyższe stwierdzenia upoważniają mnie do przedstawienia Wysokiej Radzie Wydziału Wychowania Fizycznego i Rehabilitacji Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, wniosku o przyjęcie rozprawy doktorskiej Pani Anny Marciniak pt.: „Porównanie skuteczności oddziaływania wybranych metod terapeutycznych w rehabilitacji pacjentów z bólem w odcinku lędźwiowo – krzyżowym kręgosłupa w warunkach pobytu sanatoryjnego” i dopuszczenie do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Krystyna Książpolska-Orłowska

Warszawa, dnia 27.04.2015